

Кабінет правознавства

Ігор КОЛЯДА,
НПУ ім. М. Драгоманова

ТЕМИ: СУСПІЛЬНО-ІСТОРИЧНА ЦІННІСТЬ ДЕРЖАВИ І ПРАВА. ДЕРЖАВА

Тема 1. Суспільно-історична цінність держави і права

Мета:

- формування в учнів уявлення про місце держави і права в процесі загальноісторичного розвитку людства; розкриття основних елементів політичної системи, ролі держави і права у досягненні соціальної справедливості;
- формування вміння застосовувати набуті знання для пояснення фактів навколишнього життя і керуватись у своїй поведінці вимогами моральних і правових норм;
- виховання політичної і правової культури школярів.

Тип уроку: узагальнення знань.

Форма уроку: круглий стіл.

Література.

«Основи правознавства» 9 кл., за ред. І.Усенка. — К., 1997.

Коляда І., Лозовий Я. Основи правознавства. — К., 1997.

Хід уроку.

Весь клас отримує питання:

1. Що раніше виникло — право чи держава?

2. Риси громадянського суспільства в Україні: чи присутні вони?

Теми для доповідей (Три доповідача):

1. Право як інструмент духовного оздоровлення українського суспільства.

2. Держава як регулятор відносин між людьми і різними суспільними групами.

3. Місце громадянського суспільства у державі.

Після 1-ї та 2-ї доповідей ведеться обговорення питання 1. Вчитель підводить до доповіді 3, після чого проводиться обговорення останнього питання.

Тема 2. Держава

Варіант А.

Мета:

- вивчення теми і ознайомлення з основними поняттями: «держава», «основні функції держави»;

— вміння оперувати набутими знаннями з історії та використовувати їх на практиці;

— виховання поваги до державного ладу, усвідомлення себе громадянином держави.

Тип уроку: вивчення нового матеріалу.

Форма уроку: лабораторне заняття.

Обладнання: підручник, схеми, таблиці.

План уроку.

1. Поняття та ознаки держави.

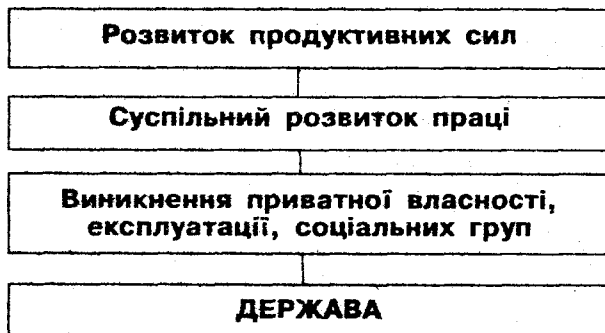
2. Функції держави.

3. Типи держав.

Хід уроку.

1. Поняття та ознаки держави.

1. Використовуючи знання з історії та літератури, заповніть схему утворення держави:

2. Використовуючи матеріали підручника та власні знання, порівняйте поняття:

Держава	Країна	Суспільство
Територіальна спільність. Класове суспільство. За допомогою механізму влади забезпечує основні інтереси індивіда та народу. Стосується правового характеру.	Суверенна територія, що становить єдність історії, природних умов, населення. Містить географічні ознаки.	Об'єднання людей, що мають загальну територію проживання, єдину культуру і схожий спосіб життя.

3. Дайте відповідь на запитання.

а) Що таке суверенітет? У чому він проявляється?

б) На підставі ознак держави спробуйте проаналізувати, чи була Україна державою до 1991 року. (*Верховенство, єдність, неподільність влади.*)

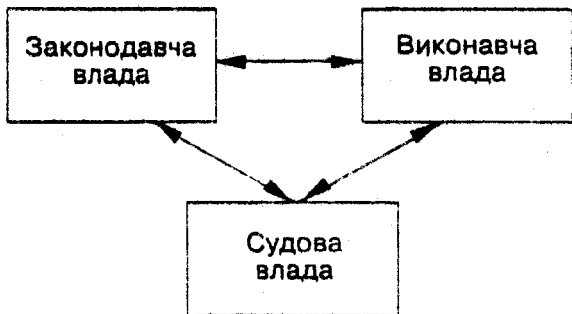
в) Назвіть ознаки державної території. (Обмежена кордонами, поділ на адміністративно-територіальні одиниці.)

4. Використовуючи матеріал підручника та схему, розподіліть заходи у відповідні колонки таблиці:

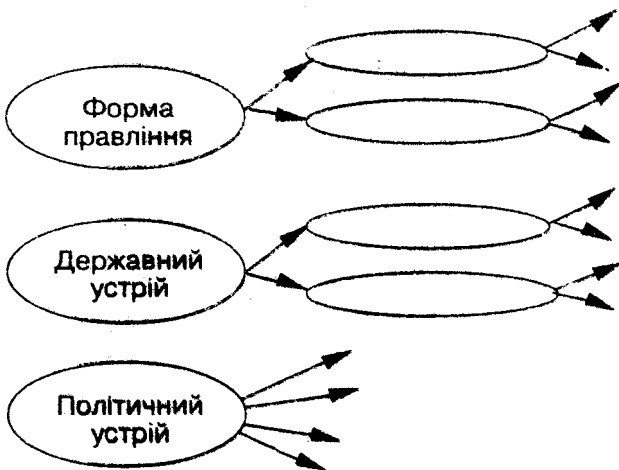
- Впровадження економічних реформ.
- Підпис під вимогою заборони випробувань ядерної зброї.
- Введення нової грошової одиниці.
- Оголошення війни.
- Впровадження державної символіки.
- Виплата пенсії.
- Фінансування навчального закладу.
- Введення надзвичайного стану.

Зовнішні функції	Внутрішні функції

5. Складіть схему, яка б відображала співвідношення гілок державної влади.

6.

7. Визначте форми держав, описаних нижче.

а) Кожен п'ять років у країні проводять вибори парламенту — народні збори. Після чергових виборів народні збори формують парламент на чолі з прем'єр-міністром. Держава поділяється на області, якими керують глави адміністрацій, призначені урядом. (*Унітарна парламентська республіка.*)

б) Державу очолює королева, усі закони набувають чинності після затвердження парламентом і підписання королевою. Парламент обирають терміном на 7 років. До парламенту входять представники 12 земель, кожна з яких має власний уряд і законодавство. (*Конституційна монархія, федерація.*)

в) Влада в країні належить генералові, який очолив її внаслідок заколоту. Дію конституції зупинено. Крім центральної провінції, до держави входить три землі, захоплені внаслідок військової операції. Є обраний парламент, але влада обмежена. (*Тоталітарний режим, імперія.*)

8. Визначте державні устрої, про які йдеться.

а) Держава, в якій правлять від імені Бога та релігійними законами. (*Теократія.*)

б) Країна, де влада зосереджена в руках багатих та знатних. (*Олігархія.*)

в) Влада зосереджена в руках однієї особи при наявності суспільних робіт. (*Деспотія.*)

г) Влада більшості населення, яка реально може впливати на перебіг політичних подій. (*Демократія.*)

Домашнє завдання.

Використовуючи знання з історії та географії, заповніть таблицю «*Форма держави*»:

Країна	Форма правління	Форма державного устрою	Форма політичного режиму
США			
Росія			
Франція			
ФРН			
Велика Британія			
Україна			

Кросворд

- Ключове слово: головна ознака держави.
- Форма держави, де влада належить народові.
- Об'єднання людей, що мають загальну територію управління, єдину культуру і схожий спосіб життя.
- Одна із гілок державної влади.
- Відокремлена кордонами частина земної кулі, що поділяється на адміністративно-територіальні одиниці.
- Форма держави, де влада належить одній особі.
- Один із принципів суверенітету.
- Одна із внутрішніх функцій держави.
- Форма устрою держави.
- Територіальна спільність класового суспільства, яка за діяльністю механізму публічної влади забезпечує основи існування індивіда і суспільства.
- Головний інститут політичної системи суспільства.
- Основний закон держави.

Тема 2. Держава.

Варіант Б.

Мета:

- формування поняття «держава» та її основних ознак, ознайомлення школярів з функціями держави (зовнішніми і внутрішніми);
- розвиток умінь використовувати набуті знання з історії, користуватися правовою термінологією, розвиток правового мислення учнів;
- виховання розуміння необхідності дотримання правових норм, які визначаються державою.

Тип уроку: комбінований.

Форма уроку: презентація.

Підготовчий етап.

Учитель заздалегідь попереджає учнів про проведення презентації. Презентація складається з коротких представлень всіх понять, доводиться їх важливість. Клас поділяється

на групи, кожна з яких має представити певне поняття; вона готує аркуш з поняттям, який триматиме учень, розповідаючи про це поняття.

Хід уроку.

Вчитель називає тему і форму проведення уроку, запрошує «поняття» до виступу.

«Держава» є основним і універсальним засобом здійснення політичної влади. Лише держава має у своєму розпорядженні спеціальні органи для здійснення політичної влади, можливість надавати інтересові влади загальнообов'язкового характеру, а також можливість застосовувати у разі необхідності примус. Владні рішення держави поширюються на все суспільство, вони є обов'язковими для всіх колективних та індивідуальних суб'єктів, а сама держава має таку важливу якість, як суверенітет. Ці властивості держави визначають її провідне, центральне становище.

«Ознаки держави». Держава характеризується низкою ознак:

- 1) територія;
- 2) політичний публічний характер влади;
- 3) суверенітет;
- 4) державний механізм;
- 5) правові норми;
- 6) система податків.

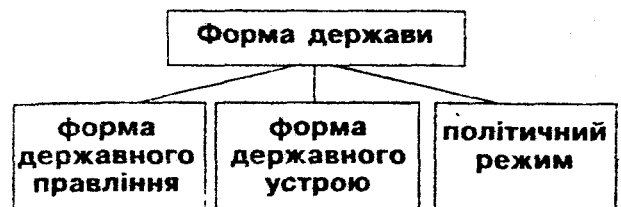
Саме ознаки держави підтверджують її роль як основного знаряддя здійснення політичної влади. За відсутності хоча б однієї з цих ознак таке об'єднання не буде державою.

«Функції держави» — це основні напрямки її діяльності, що відбивають сутність і соціальне призначення державного управління суспільством.

Функції поділяються на постійні й тимчасові, внутрішні та зовнішні, політичні, економічні та гуманітарні.

Така різноманітність функцій держави пов'язана з різноманітністю суспільних відносин і форм діяльності держави щодо їх регулювання.

Кожна держава характеризується певною формою, тобто зовнішнім виразом процесу організації і здійснення державної влади. Форма держави містить три елементи, співвідношення між ними можна зобразити такою схемою:

«Форма державного правління» — це елемент форми держави, що відбиває певний порядок утворення і організації вищих органів влади.

Цей елемент характеризує:

- структуру вищих органів влади;
- порядок їх утворення;
- розподіл повноважень між цими органамими.

За формою правління держави поділяються на *монархії* та *республіки*.

«Монархія». Вища влада у такій державі належить одній особі — монархові. Монархія існує у формах абсолютної та обмеженої.

Абсолютна — історичний тип монархії, якій властива належність монархові необмеженої влади. Вона характеризується відсутністю представницьких органів, правом монарха видавати закони, призначати чиновників та повною неконтрольованістю владних повноважень монарха.

Обмежена монархія — форма правління, що передбачає чітке визначення повноважень монарха.

«Республіка» — форма правління, відповідно до якої вища влада належить виборному органу — парламенту. Для неї характерні наявність вищих виборних органів влади, базування діяльності держави на принципах демократії та поділі державної влади; чіткий розподіл сфер впливу владних структур і визначення терміну їхніх повноважень; відповідальність посадових осіб, що реалізується через відклик та відставку структур і визначення терміну їх повноважень; відпові-

дальність посадових осіб, що реалізується через відклик та відставку.

Республіки поділяються на парламентські, президентські та змішані.

«Форма державного устрою». Цей елемент форми держави відображає засіб територіального устрою держави, який визначає порядок взаємодії центральної, регіональної та місцевої гілок влади. Цей елемент характеризує: принципи поділу території держави на складові частини; можливість врахування інтересів національних меншин на терені їх компактного проживання, певних прав щодо територіального самоврядування. За формою устрою держави поділяються на *прості* й *складні*.

«Політичний режим» — цей елемент форми держави визначає методи та засоби здійснення політичної влади. Цей елемент характеризує: шляхи взаємодії влади з населенням; політичний статус об'єднань громадян; співвідношення правових засобів здійснення влади; рівень ідеологічного тиску в процесі реалізації владних рішень. Залежно від наявності демократичних інститутів політичні режими поділяються на *демократичні* та *антидемократичні*.

Висновок (вчитель). Ми з'ясували, що держава є основним засобом забезпечення єдності суспільства і центральним елементом політичної системи, засобом реалізації загальносуспільних інтересів. Проте з поняттям «держава» нерозривно пов'язані поняття «ознаки держави», «функції держави», «форма держави».

«ІСТОРІЯ В ШКОЛІ»

Щомісячний науково-методичний журнал для вчителів

Засновник і видавець: Видавництво «Етносфера» 252035 м. Київ,
а/с 59, т. (044) 276-88-29.

Оформіть передплату на наш журнал і ви

отримаєте: корисну методичну інформацію.

ознайомитесь: з думками ваших колег щодо методів викладання історії.

зможете взяти участь: в обговоренні «гарячих тем» минулого і сучасного.

Індекс видання 74654.

